במאי קמיפלגי בעיבור שנה (א)דתניא [א]כמה עיבור שנה ל׳ רשב״ג אומר חודש מיתיבי [ב]אין עצרת חלה אלא ביום הנף ואין ר״ה חלה אלא או ביום הנף או לאור עיבורו בשלמא לעולא דשמונה חסירין עבדינן מעוברין לא עבדינן משכחת לה שניהן א] חסר ביום הנף אחד מלא ואחד חסר לאור עיבורו אלא לרב הונא דאמר עבדינן מעוברין הא זימנין דמשכחת ב] לאור אור עיבורו אמר לך רב הונא ולעולא מי ניחא שמונה הוא דלא עבדינן הא שבעה עבדינן (א) ג] שבעה זימנין דלא עבדינן בסיתוא ועבדינן בקייטא ד] והא הוה לאור אור עיבורו אלא הא מני אחרים היא [ג]דתניא אחרים אומרים ה] [ד]אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לר״ה אלא ארבעה ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת חמשה סוף סוף לאחרים ביום הנף לא משכחת לה א״ר משרשיא כגון שהיתה שנה מעוברת ועיבור שנה ל׳ יום דל ירחא לבהדי ירחא ו] דמשכחת לה ביום הנף א״ל רב אדא בר אהבה לרבא אחרים מנינא אתא לאשמועינן הא קמ״ל דלא בעינן מצוה לקדש ע״פ הראיה מתקיף לה רבינא והאיכא יומא דשעי ויומא דתלתין שני כיון דליתיה בכל שתא לא קא חשיב ואף שמואל סבר לה כרב הונא דאמר שמואל [ה]אין שנת לבנה פחותה משלש מאות וחמשים ושתים יום ולא יתירה על שלש מאות וחמשים וששה יום הא כיצד שניהם מלאין ששה שניהם חסירין שנים אחד מלא ואחד חסר ארבעה מיתיבי(ו) הריני נזיר כימות החמה ז] [ו]מונה נזירות ° ג׳ מאות וששים וחמשה ימים כמנין ימות החמה כימות הלבנה ח] מונה נזירות ג׳ מאות וחמשים וארבעה ימים כמנין ימות הלבנה ואם איתא זימנין דמשכחת לה ששה(ז) [ז]בנדרים הלך ט] אחר לשון בני אדם ורוב שנים ואף רבי סבר לה כרב הונא דתניא מעשה ועשה רבי י] (כרב הונא) תשעה חסירים ונראה חודש בזמנו והיה רבי תמיה ואומר עשינו תשעה חסירין ונראה חודש בזמנו אמר לפניו ר׳ שמעון בר רבי שמא שנה מעוברת היתה ועיבור

רש״י

שני חסירים ליום הנף. ט״ז בניסן אחד מלא ואחד חסר לאור עיבורו פי׳ ליל שאחר עיבורו לג] (דעיבורו) דהיינו ליום ל״א דיום ל״א בניסן הוא באותו יום שאירע בו י״ז בניסן שהוא יום ג׳ לפסח: **סוף** סוף לאחרים ביום הנף לא משכחת לה כו׳. כגון שהיתה שנה מעוברת ועיבורה שלשים וכיון דעשינו עיבור שנה משלשים יום יש לנו לחסר חדש אחד מהשלימים של הקיץ לכך אשכחן ביום הנף: **מעשה** ועשה רבי ט׳ חסרים ונראה חדש בזמנו. מולד תשרי ביום קביעות השנה והיה רבי תמיה היאך עשינו ט׳ חסרים ונראה חדש בזמנו פי׳ רבי סבור דקיבוע ומולד דאשתקד היה ביום ז׳ ועשה ט׳ חסרים והוקבע שנה ביום א׳ ועל כן היה תמיה לפי מה שסבור דאשתקד הקיבוע והמולד ביום ז׳ א״כ השנה לא היה בדין עד יום ד׳ דלא תראה הלבנה ג׳ ימים אחר הקיבוע אמר לפניו ר״ש בנו שמא שנה מעוברת היתה ועיבור שנה שלשים ואשתקד עשינו שניהם מלאים של תלתא בהדי תלתא וקם ליה אדוכתיה פי׳ שנה מעוברת היתה שנה זו שעשינו הט׳ חסרים ודאי אשתקד היה הקיבוע ביום לד] ז׳ וע״י שעשינו שנה זו מעוברת ועיבור שנה שלשים היה בדין שיתאחר לה] השנה הקיבוע משל אשתקד ו׳ לו] ימים ויקבע ביום ד׳ וע״י שעשה רבי שלש חסרים הוקבע השנה ביום א׳ ואשתקד עשינו שניהם מלאים וקדים המולד לקיבוע דאשתקד שני ימים ואירע המולד דאשתקד ליום ג׳ וכי שדית ה׳ כ״א תקפ״ט להוי המולד השתא ביום ראשון ולכך נראה עתה ביום הקיבוע ולכאורה אשתקד קדים המולד מיום

ומעברינא ליה בקייטא ועבדינן ד׳ מלאים וה״ל נמי לאור אור עיבורו: **אלא.** הא דקתני לעולם לאור עיבורו ולא יותר אחרים הוא דלית להו מליאין וחסירין לדידהו כא] כל החדשים [כולהו] כסדרן: **אלא ארבעה ימים.** אם אירע ר״ה ביום ראשון יבא לשנה הבאה ליום חמישי דהיינו כולהו כסדרן: **ביום הנף לא משכחת לה.** דהא בכסדרן מקלע לאור עיבורו: **דל ירחא.** דקייטא כב] ועביד ליה חסר לבהדי ירחא דעיבור דעבדת ליה מלא דכי היכי דעבדינן שבט ואדר הראשון מליאין ביחד עבדינן נמי ניסן ואייר חסירין יחד דהא אמרינן אם היתה שנה מעוברת חמשה וכיון דעיבור שנה שלשים אי לא עבדינן תרי חסירין בהדי הדדי הוו להו שיתא כג] בין ראש השנה לר״ה דהא כי מוספת חד חדש מלא על ירחי שתא מאחרת ליה לר״ה תרי יומי הילכך כד] הוו להו בקייטא ארבע חסירין ומיקלע ביום הנף: **אחרים מנינא אתא לאשמועינן.** בתמיה. כיון דכסדרן אית להו פשיטא דאין בין זה לזה אלא ארבעה והכי איבעי להו למימר אין מעברין את החדש כה] לאורך וממילא ידענא דאין בין זה לזה אלא ארבעה: כו] **[הא קמשמע לן].** אי הוה אמרי אין מעברין את החדש לאורך הוה אמינא ה״מ בחדש שנראה בזמנו אבל היכא דלא אתו סהדי ביום שלשים ע״כ תעברהו משום דמצוה לקדש על פי עדים: **קמ״ל כו׳.** דהכי משמע דהאי סימנא נקוט בידך ארבעה ימים בין זה לזה ואפילו לא נראית הלבנה: **והאיכא יומא דשעי.** דאיכא חמשה ימים בשנה פשוטה בין פסח לפסח דהא איכא יומא דשעי דאיכא ארבעה ימים ושמונה שעות ותתע״ו חלקים לא לשלש שנים טפי חד יומא טופיינא דבין מולד זה למולד שנה הבאה ואייתי דשעי לשלש שנים לכל שנה שמונה שעות תמלא יום אחד: **ויומא דתלתין שנין.** שהרי מן התתע״ו (ה) לא תתס״ד מכל תתע״ו תמלא יום לשלשים שנה שהרי תתר״ף חלקים בשעה חשוב חמשה תתס״ד כח] ארבע שעות הרי לשלשים תתס״ד כ״ד שעות שהן יום אחד: **ואף שמואל סבר להא דרב הונא.** דשמונה מליאין נמי עבדינן: **שניהם מליאים.** כט] שניהם מן החסירין ל] (שנים) כגון מרחשון ואייר אם תעשה מליאים נמצא שנה עודפת שני ימים על כסדרן והרי היא שנ״ו: **שניהם חסירין.** שנים מן המליאין כגון כסליו וסיון אם תעשה חסירין נמצאת שנה חסירה שני ימים מכסדרן והרי היא שנ״ב וכסדרן שנ״ד אלמא עבדינן תמניא מליאין: **הריני נזיר כימות החמה.** לא] (או) שאמר כמנין ימות החמה מונה נזירות שס״ה: **ואף רבי סבר לה כרב הונא.** דאמר עבדינן שמונה מליאים: **ונראה חדש.** לבנה תשרי בזמנו ביום קביעות ראש השנה: **והיה רבי תמה.** לפי שהיה לב] (ו) לאחר הלבנה שלשה ימים שהרי הקדימו הקביעות שלשה ימים:

תוספות

במאי קמיפלגי. רב הונא דמוקי למתני׳ בתרתי מילי סבר לה כרשב״ג דזימנין כ״ט וזימנין שלשים והכי מיפרשא מתני׳ אין פוחתין מד׳ חדשים מעוברין דלא עבדינן טפי מח׳ חסירין הא ח׳ חסירין עבדינן ולא משכחת לה אלא במעוברת ועיבורה ל׳ וכדעולא ולא נראה לעבר יותר על שמונה הא שמונה מליאין עבדינן ובמעוברת ועיבורה כ״ט וכדלעיל והיינו כרבן שמעון יא] ועולא סבר לה כת״ק דלעולם שלשים הלכך לא מיתוקמא מתני׳ אלא בחד טעמא ולא נראה לחסר יותר מח׳ קתני הא ח׳ עבדין ובמעוברת ועיבורה שלשים אבל לעבר אפילו יב] ח׳ מליאין נמי לא עבדינן דקדים סיהרא שני יומי (ב) יג] דמעוברת ועיבורה כ״ט ליכא לאוקומיה כרב הונא דאין עיבור שנה בציר משלשים: **אלא ביום הנף.** באותו יום שאירע בו ט״ז בניסן לפי שבט״ז בניסן אנו מתחילין למנות חמשים יד] טו] ויום חמשים טז] איקלע ביום ראשון להתחלת המנין דיום מ״ט הוי סוף שבת שביעית וביום חמשים מתחיל השבוע: **ואין ר״ה כו׳ או לאור עיבורו.** לאור עיבורו של ניסן ביום שאירע בו ל״א של ניסן כגון אם (ג) ניסן בא׳ בשבת הוי אור עיבורו שלישי בשבת להכי קרי ליה יז] אור עיבורו שהוא לילה שבו מתעבר החדש שכשעושים ר״ח יום ל״א הוי חדש שעבר מעובר: **שניהם חסירין.** כסליו וסיון יח] וכיון דהוו להו ד׳ חסירין בסתווא וד׳ חסירים בקייטא הוי ר״ה ביום הנף דהא האידנא עבדינן לעולם חדשי ימות החמה כסדרן ויש לנו סימן קבוע א״ת ב״ש ג״ר לשלישי של פסח הוי ר״ה דהיינו לאור עיבורו וכי עבד חד חסר טפי מקדמת ליה לר״ה חד יומא דהיינו ליום הנף אלא לרב הונא דאמר מעוברין נמי עבדינן הא כיון יט] (ד) דעבדינן בימות החמה ד׳ מליאין מאחרת לר״ה חד יומא דה״ל לאור אור עיבורו של ניסן ליום רביעי של פסח: **הא שבעה עבדינן.** אפילו לעולא דהא דלא עבדינן שמנה מליאין משום דקדים אתי סיהרא תרי יומי אבל שבעה דלא קדים אלא חד יומא עבדינן והא זמנין כ] [דלא] עבדינן בסתווא ועבדינא לחדשי החורף כסדרן

עין משפט נר מצוה

יח א מיי׳ פ״ד מהל׳ קדוש החדש הל׳ יז:
יט ב מיי׳ שם פ״ח הלכה ז:
כ ג מיי׳ שם פ״ו הל׳ ד ופ״ח הלכה ו ועי׳ שם:
כא ד מיי׳ פ״ג מהלכות נזירות הלכה ז:
ה [מיי׳ פ״ט מהל׳ נדרים הל׳ א טוש״ע יו״ד סי׳ ריז סעי׳ א]:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ הא שבעה עבדינן הא זימנין: (ב) רש״י ד״ה במאי קמיפלגי וכו׳ ובמעוברת ועיבורה כ״ט: (ג) ד״ה ואין ר״ה וכו׳ כגון אם ר״ח ניסן: (ד) ד״ה שניהם וכו׳ כיון דעבדת בימות החמה חד טפי מלאים מאחרת לר״ה: (ה) ד״ה ויומא דתלתין וכו׳ התתע״ו חלקים לא תתס״ד: (ו) ד״ה והיה רבי וכו׳ שהיה ראוי לאחר ג׳ ימים:

גליון הש״ס

גמ׳ שס״ה ימים כמנין ימות החמה. עיין טורי אבן ר״ה דף יב ע״ב ד״ה המודר:

מוסף רש״י

כמה עיבור שנה. ימי אדר הראשון שאותו עושין עיבור לשנה (ר״ה יט:). חודש. כ״ט ימים (סנהדרין יא.). אחרים היא. דאמרי לעולם כל החדשים אחד מלא ואחד חסר כסדר מולד הלבנה שמתחדשת לעולם בסוף כ״ט ימים ומחצה, שהן חמשים ותשעה לשני חדשים (ר״ה כ.). אלא ארבעה ימים בלבד. אם נקבע עכשיו באחד בשבת יהא לשנה הבאה בחמישי בשבת, שזה חשבון שנים עשר חדש אחד מלא ואחד חסר עולה לשנ״ד ימים, והשלש מאות וחמשים כולם שבועים, נמצא נדחה להלן ארבעה ימים (שם, וכעי״ז שם ו: ושבת פז: וסוכה נד:). ואם היתה שנה מעוברת חמשה. דקסבר חודש העיבור לעולם חסר, עשרים ושמונה ימים שלו ארבעה שבועות, נמצא יום אחד יתר, תנהו על ארבעה ימים שבשנה פשוטה הרי חמשה (סוכה שם, וכעי״ז שבת שם ור״ה שם ושם).

שינויי נוסחאות

א] שניהן חסרים ביום (ש״מ), ב] דמשכחת לה לאור (ש״מ), ג] תיבת שבעה נמחק (ש״מ), ד] בקייטא והוה ליה לאור (ש״מ), ה] אומרים. נ״א אין בין פסח לפסח ואין בין עצרת כו׳ (ש״מ), ו] ירחא ומשכחת לה [אות ד׳ נמחק] (ש״מ), ז] כימות החמה כמנין ימות החמה מונה (ש״מ), ח] כימות הלבנה כמנין ימות הלבנה מונה (ש״מ), ט] בנדרים הלך אחר רוב שנים כצ״ל [והשאר נמחק] (ש״מ), י] מעשה ועשה רבי ט׳ חסרים כצ״ל [והשאר נמחק] (ש״מ), יא] שמעון בן גמליאל ועולא (ש״מ), יב] צ״ל ד׳ (צ״ק), יג] דבמעוברת ועיבורה (ש״מ), יד] חמשים יום ויום (ש״מ), טו] חמשים יום ואיקלע ביום (צ״ק), טז] חמשים מקלע ביום ראשון (ש״מ), יז] ליה. נ״א ליל שלשים ואחד אור כו׳ (ש״מ), יח] כסלו וסיון דהוו להו ד׳ חסרים כצ״ל (ש״מ), יט] כיון דעבדת בימות החמה ד׳ מלאים כצ״ל (ש״מ), כ] זימנין דלא עבדינן בסיתווא ועבדינן לחדשי (ש״מ), כא] דלידיהו לעולם כל (ש״מ), כב] דקייטא דעביד ליה (ש״מ), כג] שיתא יומי בין (ש״מ), כד] הילכך עבדינן בקייטא [תיבות הוו להו נמחק] (ש״מ), כה] החדש אלא לאורך (ש״מ), כו] הא קמ״ל אי תנא אין מעברין את החדש אלא לאורך כו׳ [ותיבות הוה אמרי נמחק] (ש״מ), כז] בדפו״ר תולדות, כח] תתס״ד ותמצא ארבע (ש״מ), כט] שנים מן החסירין (ש״מ וכ״ה בצ״ק), ל] תיבת שנים נמחק (ש״מ), לא] בדפו״ר איתא תיבת או ולפי גירסת הש״מ הוא מובן, לב] שהיה להם לאחר (ש״מ), לג] צ״ל דעיבורו היינו יום שלשים ואחר עיבורו היינו יום ל״א ויום ל״א בניסן כו׳ (צ״ק), לד] צ״ל ה׳ (צ״ק), לה] בשנה זו (צ״ק), לו] ז׳ (צ״ק),

מסורת הש״ס

א) סנהדרין יא. ר״ה יט:, ב) [תוספ׳ פ״א ה״ד], ג) סוכה נד: ר״ה ו: כ. [תוספתא פ״א ה״ד שבת פז:], ד) נזיר ח: ע״ש תוספתא נזיר פ״א ה״ג, ה) [נדרים ל: וש״נ],

רבינו גרשום

במאי קא מיפלגי. רב הונא ועולא רב הונא כרבן שמעון בן גמליאל: **אין עצרת חלה אלא ביום הנף.** ביום הנפת העומר דכתיב ביה ממחרת השבת יניפנו הכהן. לעולם מיום הנף ועד עצרת מ״ט יום דהיינו ז׳ שבועות ובהתחלת שבוע ח׳ הוי עצרת דהיינו יום נ׳ ואותו יום נ׳ חל ביום הנף]: **או לאור עבורו** למחרתו לאור אותו לילה שעבר יום הנף: ואית דאמרי לאור עיבורו של ניסן דהיינו יום ל״א ואותו יום ל״א הוא ביום מחרתו של יום הנף: **שניהם חסירין.** אייר וסיון ביום הנף: דאי עבדינן ח׳ חסירין עבדינן ד׳ בסיתוא מרחשוון וכסלו [וטבת ואדר]. וד׳ בקייטא אייר סיון כנגד מרחשוון וכסלו] תמוז ואלול כנגד טבת ואדר. והאי דקאמר שניהם חסירין (אאייר) {אאדר} וסיון קאמר משום דלא רגילי כל שתא למיהוי תרוייהו חסר והוי ר״ה ביום (הא׳) [הנף]. כיצד היה ר״ח ניסן ביום השבת נמצא יום הנף דהוא יום ט״ז באחד בשבת ונמצא ר״ח אייר ביום א׳ וב׳ ור״ח סיון ביום ג׳ תמוז יום ד׳ אב יום ה׳ אלול ו׳ ז׳ דאב היה מלא נמצא היה ר״ה ביום הנף דהוא יום א׳: **אחד מלא ואחד חסר לאור עיבורו.** דאייתר ליה יום אחד [דחדש ג׳ מלא. הא זימנין דמשכחת לה ר״ה לאור אור עיבורו ביום ג׳ לאחר הנף. כיצד משום דכיון דאמרינן ד׳ מלאין אייתר ליה עוד יומא חד: **שמונה הוא דלא עבדינן** מעוברין אבל ז׳ מעוברין עבדינן. זימנין דלא עבדיניה בסיתוא לחדש רביעי דלא עבדו בסיתוא אלא ג׳ מליאין ועבדי בקייטא ד׳ מליאין והוה ליה לאור אור עיבורו כדאמרן לעיל]: **אלא הא ברייתא מני** דאין ר״ה חלה אלא או ביום הנף או לאור עיבורו: **אחרים הוא.** דסבירא להו דלעולם אחד מלא ואחד חסר דהוו להו שנ״ד ימים ש״נ נפקי כולהו ז׳ ז׳ פשו להו ד׳ ימים והני נינהו דבין ר״ה לר״ה ואם היתה שנה מעוברת חמשה היינו לטעמא [דמאן] דאמר עיבור שנה חדש כ״ט יום דפש על ד׳ ד׳ חד יומא אבל לטעמא [דמאן] דאמר עבור שנה שלשים פשו להו תרי יומי והוי בין ר״ה לר״ה ו׳ ימים והאי דקאמרי אחרים חמשה דבציר מחמשה לא הוי לדברי הכל: **[סוף סוף לאחרים]** לאור עיבורו משכחת לה דכיון דסבירא ליה דכסידרן הא אמרינן לעיל אחד מלא ואחד חסר לאור עיבורו. אבל יום הנף לאחרים לא משכחת]: **כגון שהיתה שנה מעוברת ועיבור** [שנה] שלו שלושים **דל ירחא לבהדי ירחא.** כלומר כיון דאדר הראשון (חד) [הוי] מלא צריך אתה לחסר כנגדו ניסן דחסרון דאדר השני הוא כנגד אב שהוא מלא לפיכך צריך לחסר ניסן מפני אדר הראשון שהוא מלא והשתא הוו להו בקייטא ד׳ חסירין הילכך ר״ה ביום הנף [כדתרצינן לעיל שניהם חסירין ביום הנף]: **אחרים מנינא אתא לאשמועינן.** כלומר לימא דלעולם הוו כסידרן וממילא ידעינן דאין בין ר״ה כו׳: **הא קמ״ל דלא בעינן מצוה לקדש ע״פ הראייה.** להמתין עד שיבואו עדים אלא בתר חושבנא אזלינן ולעולם אין בין ר״ה וכו׳: [**ולאחרים הא איכא יומא דשעי.** דשתי ידות שעה של כל חדש עולין לח׳ שעות ולשלש שנים עולין אותן שעות ליום וע״ג חלקים לכל חדש עולין לתתע״ו חלקים לשנה ואותן תתע״ו טול מהן י״ב חלקים נשתיירו תתס״ד ולל׳ שנים נעשו תתס״ד יום אחד והיינו **ויומא דתלתין שנין: הא כיצד שניהן מליאין.** מרחשוון ואייר שנ״ו דכיון דאמרינן דכי הוו ו׳ מליאין ו׳ חסירין הויא שתא שנ״ד ימים ש״מ דכי הוו ח׳ מליאין הויא שנ״ב אלמא סבירא ליה לשמואל דעבדין בין ח׳ מעוברין בין ח׳ חסירין כרב הונא ורב הונא סבירא ליה דעבדינן בין ח׳ מעוברין בין ח׳ חסרין כשמואל אבל עולא לא סבירא ליה למעבד ח׳ מעוברין כלל: **הריני נזיר.** הרי עלי נזירות של ל׳ יום כסתם נזירות מונה שס״ה נזירות כמנין ימות החמה לפי חשבון ד׳ תקופות ד׳ פעמים צ״א יום וז׳ שעות ומחצה הן שס״ה יום: **שנ״ד יום** היינו כי הוו אחד מלא ואחד חסר. ואם איתא משכחת בשניהם מליאים שנ״ו]. ונראה חדש בזמנו [ביום ר״ה]. והיינו פליגא אדעולא דאמר דלא עבדינן יותר מח׳ חסירין:

שיטה מקובצת

אין עצרת חלה וכו׳. תימה אמאי לא קאמר רב הונא רבנן היא ואנא דאמרי כרשב״ג דבלאו הכי מוקי פלוגתייהו כתנאי ואין לומר דבעי לאוקמי ברייתא כדברי הכל דהא מסיק דאתא כאחרים ויש לומר דס״ד דמקשה דברייתא קיימא אמתני׳ ואיירי בענין סברת משנתינו הילכך פריך מינה לאמוראים שפירשו המשנה ובתר דמשני הא מני אחרים היא וסברי כרשב״ג לא הוה מצי לשנויי עולא בלאו תירוצא דאחרים היא דאתיא כרשב״ג משום דמסיק בקושיא לתרוייהו. הרא״ש ז״ל: **הא מני אחרים.** תימה דלאחרים לא היה לנו לעשות עיבור השנה דהא אינהו אמרי ובשנה מעוברת ה׳ וא״כ בלא שנה מעוברת הוה מצי לשנויי כגון דעבדי בסתווא ד׳ מלאים דאז נצטרך לעשות בקייטא ד׳ חסרים שלא יהא בין ר״ה לר״ה יותר מד׳ ימים, ועוד צ״ע מ״ט דאחרים דאמרי שנה מעוברת ה׳ והא לא עבדינן שנה מעוברת כי אם מג׳ שנים לג׳ שנים ובלא העיבור משכחת לה (ג׳) [ה׳] ימים משום התוספות הח׳ שעות שבכל שנה ושנה הנוספים על החדשים כסדרן משום ד״ח תתע״ו ובהא לא פליגי אחרים כדפריך תלמודא בסמוך והא איכא יומי דשעות ויומא דתלתין שנין וי״ל דליכא לשנויי הכי דהיאך היו בסתווא ד׳ מלאים דהא אחרים אית להו דאין לשנות מכסדרן אלא ע״י חודש העיבור אבל פשיטא שע״י חודש העיבור יצטרך לשנות מכסדרן כדי שלא יהא בין ר״ה לר״ה יתר על ה׳ ימים וגם קושיא שניה אינה כלום דנקט חדש העיבור דמילתא דפסיקא נקט וחשבון דשעי לא פסיקא ליה דאם בתחלת הג׳ שנים יהיה המולד אז יבא לששה שנים ואם לקץ ח׳ שעות יבא לב׳ שנים ואם לקץ ט״ז שעות יבא לקץ שנה ליום שלם ומשום הכי נקט חדש העיבור, ועוד הקשו היאך אמרינן שניהם מלאים ששה הא לא אשכחן שניהם מלאים כי אם בשנה מעוברת וא״כ תמצא יותר משס״ה ימים וכן ב׳ חסרים לא תמצא אלא בשנה מעוברת וע״ק דבכל שמעתין קאמר תלמודא שנה שלפניה ומשמע שנה שלפניה ממש לכך נראה לפרש שנה שלפניה שלפני זאת והא דקאמר דל ירחא בהדי ירחא מליאה י״ל ירחא חסירא משנה זאת בהדי ירחא מלאה משנה שעברה שבשנה מעוברת ופשוטה יש כ״ה חדשים וא״ת ואמאי לא אוקמ׳ כששנה זו מעוברת כדפ״ה וי״ל דלא מתוקמא מתני׳ בהכי דתנן אין פוחתין מד׳ מעוברים בשנה כו׳ ואי בשנה מעוברת איכא י״ג חדשים וא״כ הוי להו ט׳ חסרים והרי בין לרב הונא ובין לעולא לא עבדינן ט׳ חסרים ורש״י הגיה כך בקצת פירושים. תוס׳ מהר״פ. גליון. ק״ק לאחרים בלא שנה מעוברת תמצא (ח׳) [ה׳ ימים] לג׳ שנים משום תוספת הח׳ שעות כדאמר בסמוך: **סוף סוף לאחרים [ביום הנף לא משכחת לה]** עי׳ בהשמטות בסוף המסכת: **כגון שהיתה [שנה מעוברת] ועיבור שנה שלושים** עי׳ בהשמטות בסוף המסכת: **ואף שמואל סבר לה כרב הונא.** עי׳ בהשמטות בסוף המסכת: **זימנין דמשכחת לה ששה.** גליון. וקשיא לרב הונא דאמר עבדינן שני מלאים והוה נמי מצי למפרך לעולא דזימנין דמשכחת לה חמשה כגון שהיה חדש מלא יתר על החסרים אלא נקט המנין היתר ומקשי לרב הונא וה״ה נמי לעולא. הרא״ש ז״ל: **שמא שנה מעוברת היתה.** גליון. וא״ת מה שעשו אשתקד שנים מלאים מסתמא לא עשו כן אלא לתקן שנה שלפניה א״כ אינן מועילים לשנה זו, וי״ל דאפשר דאחד מן המלאים היה לתקן שנה שלפניה ונשאר מלא אחד לתקון שנה זו וחודש העיבור מלא הוו להו ח׳ חסרים וארבע מלאים פשו להו תרי יומי כנגד תלתא יומי חסרון שנה זו וקם ליה אדוכתיה זולתי יום אחד והיה החדש ראוי לידחות בסוף יום הקביעות. הרא״ש ז״ל:

ועיבור שנה ל' [א] אישתקד עשינו שניהם מלאין דל תלתא לבהדי תלתא וקם ליה בדוכתיה אמר ליה [א]נר ישראל כן הוה: **מתני'** [ב]אין פוחתין [א]מעשרים ואחת תקיעות במקדש [ב]ולא מוסיפין על ארבעים ושמנה [ג]אין פוחתין משני נבלים ולא מוסיפין על ששה אין פוחתין משני חלילין ולא מוסיפין על שנים עשר [ד]ובשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח בשחיטת פסח ראשון ובשחיטת פסח שני ויום טוב הראשון של פסח וביום טוב של עצרת ובשמונת ימי החג ולא היה מכה באבוב של נחשת אלא [ה]באבוב של קנה מפני שקולו ערב ולא היה מחלק אלא באבוב יחידי מפני שהוא מחליק יפה [ג]ועבדי כהנים היו דברי ר"מ רבי יוסי אומר [ו]משפחת בית פגרים ובית ציפרא מעמאום היו [ב]משיאין לכהונה רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר לוים היו: **גמ'** [ד]מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא [ה]ר' יהודה אומר [הפוחת] לא יפחות משבע [והמוסיף] לא יוסיף על שש עשרה במאי קמיפלגי רבי יהודה סבר תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא ורבנן סברי [ז]תקיעה לחוד ותרועה לחוד ותקיעה לחוד מאי טעמא דר' יהודה כתיב [1]ותקעתם תרועה וכתיב [2]תרועה יתקעו [ג](לכם) ש"מ תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא ורבנן ההוא לפשוטה לפניה ופשוטה לאחריה הוא דאתא ורבנן מ"ט דכתיב [3]ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו ואי ס"ד תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא אמר רחמנא [ד]עביד פלגא דמצוה ורבי יהודה סימנא בעלמא הוא כמאן אזלא הא [ו]דאמר רב כהנא אין בין תקיעה לתרועה [ה]ולא כלום כמאן כרבי יהודה פשיטא [ו]מהו דתימא אפילו כרבנן אתיא ולאפוקי מדרבי יוחנן דאמר [ז][ח]שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא קמ"ל ואימא הכי נמי אם כן מאי ולא כלום: שנים עשר יום בשנה [ז]מכה בחליל וכו': מאי שנא הני הואיל ויחיד גומר בהן את ההלל [ח]דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק [ט]שמונה עשר ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל [ח]שמונה ימי החג ושמונה ימי חנוכה ויום טוב הראשון של פסח ויום טוב (הראשון) של עצרת ובגולה עשרים ואחד תשעה ימי החג ושמונה ימי חנוכה ושני ימים טובים של פסח ושני ימים טובים של עצרת מאי שנא בחג דאמרי' כל יומא ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל

רש"י

ועיבור שנה שלשים. הרי לך ח' מלא ואשתקד עשינו שניהן מלאים מרחשון ואייר והרי לך שלשה מלאין יותר על כסדרן הלכך כי חסרה השתא לבהדייהו שלשה קם ליה בדוכתיה: **נר ישראל.** שאתה מאיר עיני חכמים: **מתני'** כ"א תקיעות ומ"ח תקיעות מפרש להו במס' סוכה בפ' החליל (דף נג:): **משני נבלים.** לשני לוים: **ולא מוסיפין על ששה.** לא אתפרש טעמא: **משני חלילין.** חליל קלמייל"ש בלע"ז: **ולא מוסיפין על י"ב.** אם היו רוצין היו עושין י"ב כנגד י"ב ימים שהחליל מכה לפני [ט] המזבח: **מכה.** שהיו נקבים בחליל ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול: **בשחיטת פסח ראשון.** בי"ד בניסן שהיו קורין הלל בעזרה בשעת שחיטה כדאמרינן בתמיד נשחט (פסחים סד.): **אבוב.** היינו חליל ובגמרא [ע"ב] מפרש הכי: **ולא היה מחלק.** מסיים אלא באבוב יחידי כשהיה מגיע לסיום הנעימה היה האחד מן החלילים מאריך לאחר שתיקת האחר שזהו [י] חילוק יפה יותר משיסיימו שניהם כאחד. חילוק היינו סיום שמחלק בין נעימה לנעימה. ובשעת הקרבה היה שיר זה והיו הלוים משוררים בפה את ההלל באותן י"ב ימים והחלילים מחללים ובשאר ימים היו נבלים [יא] ונבלים וכינורות והשיר היה אותו שיר המפורש בר"ה (דף לא.) [יב] אחד בשבת לה' הארץ ומלואה וכל המזמור ובשני גדול ה' ומהולל וכן כולם: **ועבדי כהנים היו.** אותם המכים בחליל: **בית הפגרים ובית צפריא.** שם המשפחה: **מעמאום.** שם המקום: **ומשיאין לכהונה.** כהנים היו נושאין בנותיהן שישראלים מיוחסין היו: **גמ' מתני'.** דקחשיב כ"א תקיעות ומ"ח תקיעות דלא כר' יהודה דמתני' קא חשיב לכל תקיעה ולכל תרועה באנפי נפשה ואין לך כל תרועה שאין תקיעה פשוטה לפניה ולאחריה ורבי יהודה לא קא חשיב תקיעה ותרועה ותקיעה אלא חדא הרי לך כ"א דתנא דידן ז' לר' יהודה ומ"ח דתנא דידן ט"ז לרבי יהודה: **ותקעתם תרועה** [יג]. אלמא לתרועה קרי תקיעה ולתקיעה תרועה: **לפשוטה לפניה ולאחריה.** דמהכא נפקא [יד] פשוטה לפניה דכתיב ותקעתם והדר תרועה ופשוטה לאחריה דכתיב (במדבר י) תרועה והדר יתקעו ולעולם כל חדא מצוה באנפי נפשה: **סימנא בעלמא.** לסימן שיקהלו ולאו לשום מצוה: **ולא כלום.** שלא ישהא ויפסיק בין פשוטה שלפניה לתרועה ובין התרועה לפשוטה שלאחריה אלא בבת אחת סמוכות זו לזו: **כר' יהודה.** דאמר חדא מצוה נינהו ולא בעי אפסוקי: **אפי' כרבנן.** והאי אין בין לאו דיעשה סמוכות כל כך אלא שלא ישהה בינתיים יותר מדאי: **ולאפוקי מדרבי יוחנן דאמר.** גבי ר"ה שמע תשע תקיעות שלש של מלכיות וג' של זכרונות וג' של שופרות בתשע שעות ששהה שעה בין כל אחת ואחת יצא: **ולא כלום.** משמע כלל כלל לא יפסיק: שמונה ימי חנוכה לא חשיב [א] במתני' משום דליכא קרבן:

ימי

תוספות

מיום [יד] ג' ו' שעות דכי שדית ה' כ"א תקפ"ט נראה המולד ביום [א'] עצמו ויש לדקדק כיון דאשתקד המולד היה ביום ג' איך עשה ח' מלאים [טו] (ואי חד) [ואיתאחר] קיבוע עד יום ה' הלא קדם המולד ב' ימים לקיבוע ולעיל אסקינן דלא עבדינן ח' מלאים אלא כשאותה שנה מעוברת ומתארע כך דלא מקדים כי אם חד יומא לקיבוע [טז] ואם כן לפירושו היה הדבר אשתקד שהמולד היה ביום ג' אחר י"ח שעות ולא נראית עד יום ד' ולא קדם ראיית המולד לקיבוע רק חד יומא ואם כן קשה טובא דכי שדינן ה' כ"א תקפ"ט על יום ג' י"ח יהיה השנה זו ביום ב' ט"ו שעות והקיבוע היה ביום אחד ואיך נראה החודש בזמנו גם לפי מה דפי' לעיל דמקדים לא הוי אם אינו קודם י"ח שעות אחרונות שביום ויכול להיות דאשתקד המולד ביום ג' לשש שעות ולבני בבל לא נראית עד יום ד' אכתי דכי שדית ה' כ"א תקפ"ט על ג' שש שעות הוי המולד השתא ביום ב' וג' שעות ואכתי לא הוי בזמנו ושמא נראה חודש בזמנו לאו דווקא דביום שאחר קיבוע קרי ליה זמנו דבשביל איחור יום א' המולד לקיבוע אין בכך כלום דלאו אדעתייהו דאינשי הלכך כשהמולד למחרתו דקיבוע כמו ביומא דקיבוע: **יש ספרים** שגורסין בית הפגרים בסמ"ך ויש שגורסין בית הפגרים במ"ס וכן כתוב בתוספתא (פ"א) ופסוק (ירמיה לא) העמק הפגרים: **הפוחת לא יפחות מז'.** [יז] לרבי יהודה דאמר ליכא תקיעות כי אם שבעה משום דקר"ק חשיב תקיעה אחת והא דאמר בשבת פרק במה מדליקין (דף לה:) שהיו תוקעין ערב שבת ששה תקיעות כדי לבטל העם מן המלאכה לא הוו אלא תרתי אליבא דרבי יהודה דקחשיב לקר"ק תקיעה אחת אלא ו' נקט אליבא דרבנן וחשבינן קר"ק בשלשה תקיעות: **אין בין תקיעה לתרועה** [יח] **ולא כלום.** ומסיק דאתא כרבי יהודה דקאמר קר"ק חדא תקיעה וה"נ לרבנן דאסור להפסיק התקיעות ומכאן נראה לר' דאסור להפסיק בין שברים [יט] לתקיעות דהא מספקא לן אי גנוחי גנח וילולי יליל בהדי הדדי ולכך אנו עושים שברים ותרועה בהדי הדדי [כ] בחד תקיעה מספק ואסור להפסיק ביניהן ואם נאנס בתרועה ולא יכול לעשות מפני קוצר רוחו או מפני שום אונס יחזור לשברים והודה לו רבי מכאן משמע דאסור להפסיק בין תקיעה [כא] לתקיעה והא דאמרינן בשבת (שם) שהיו מפסיקין [כב] [דאמרינן] התקיעה הראשונה היתה כדי לבטל העם שבשדות שנייה להבטיל העיר וחנויותיה כו' שאני התם כיון דתקנום כן כדי להיות כל אחת ואחת סימן לדבר אחד לאו הפסק קחשיב ליה:

שמונה עשר ימים. הא דלא חשיב ערב פסח דלאו הוו להו י"ט משום דלא הוי אלא במקדש לא חשיב ליה: **י"ח ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל.** פי' ובשאר ימים אין אומרים אותו כלל דליכא לפרושי בשאר ימים אין גומרין אותו אבל קורין אותו בדילוג מדקאמר ר"ח [כג] איקרי מועד לימא משמע דסובר דאין אומרין בר"ח כלל וכן הא דקאמר מאי שנא בחג דאמרינן ובפסח דלא אמרינן משמע דאין חובה לאומרו כלל בר"ח ובפסח וכן משמע בהך דמסכת תענית (דף כח:) רב איקלע לבבל חזינהו דקרו הלילא בר"ח קסבר לאפסוקינהו כיון דשמע דקמדלגי אמר מנהג אבותיהם בידיהם משמע שרב היה סבור שלא היו אומרים אותו כלל וא"כ ודאי מה שאנו אומרים אותו אינו אלא מנהג בעלמא ואינו חובה כמו בי"ח ימים ומ"מ אומר ר"ת דצריך לברך עליו דכך משמע הך דסבר לאפסוקינהו [כד] (דכיון) שמברכין עליו דאל"כ מיד שראה רב שלא ברכו לפניו מיד היה יכול להבין שלא היה חובה אלא

רבינו גרשום

ואשתקד עשינו שניהם מלאים. ועדפו ב' ימים ויום העבור הרי שלשה והיינו כרב הונא דאמר עבדינן ח' מלאים: [דל מהני ט' חסירין תלת לבהדי הנהו תלת הילכך קם ליה בדוכתי' ונראה בזמנו]: **נר ישראל כך היה.** כלומר אתה מאיר לישראל כנר שאתה יודע לכוון הדבר: [מתני' **שתי הלחם אין נאכל פחות משנים ולא יותר על שלשה.** כיצד נאפה מערב עצרת ונאכל בעצרת לשנים הוי יום ב', חל להיות אחר שבת נאכל לשלישי: **לחם הפנים** נאפה מע"ש ונאכל לשבת הבאה לתשעה, חל יום טוב להיות בע"ש נאכל לעשר ב' ימים של ר"ה נאכל לי"א, שאין אפייתו דוחה לא את השבת ולא את י"ט: **אין קטן נימול פחות משמונה.** מפורש במס' שבת פרק ר' אליעזר דמילה: **אין פחות מכ"א תקיעות במקדש ולא מוסיפין על מ"ח.** מפרש במס' סוכה בהחליל]: **אין פוחתין מב' נבלים ולא מוסיפין על ששה.** לא איתפרש לן מ"ט ששה. [ב' נבלים ולא פחות דהכי אמר בסיפא דפירקין וב' נבלים וצלצל]: **נבל.** היינו עץ עשוי כמין נפה עגול [של עץ] ופורס עליה מכאן ומכאן הכרס של כבש [תמיד] כדתנן במסכת (תמיד) [קנים] מעיו לנבלים היינו הכרס בני מעיו לכינורות היינו הדקין והיה מניחו לייבשו ואח"כ מכה על הכרס ומשמיע קול גדול: **ב' חלילים.** לא איתפרש לן מ"ט ב': **ולא מוסיפין על י"ב.** כנגד י"ב (כהנים) [לוים] העומדים על הדוכן כדאמרינן לקמן: **חליל.** פיפא ואיכא דאמרי נבל הרפא בלע"ז: **החליל מכה.** מזמר בכח לפני המזבח: **באבוב.** קנה: **לא היה מחלק אלא באבוב יחידי.** כלומר שבסוף השיר היה מאריך בקול האבוב יותר משאר מיני זמר ובו היה מפסיק השיר מפני שקולו ערב ומחלק ומפסיק יפה: **ועבדי כהנים היו.** משאר אומות אותן המזמרין בכלי שרת: **ור' יוסי אמר.** ישראל היו ומיוחסין ממשפחת בני פגרים וציפריא: **ומאמאום היו.** מאותו מקום: **גמ'** [**לא יפחות מז'.** תקיעות בכל יום ולא יותר על ט"ז. דהיינו שליש מדתנן במתניתין ר' יהודה סבר תקיעה **תרועה ותקיעה חדא** הלכך קאמר ז' דהיינו כ"א דמתניתין דסבר כל חד וחד לחוד וי"ו דר' יהודה היינו מ"ח דמתניתין]: **ותקעתם תרועה.** קרי לתרועה תקיעה וקרי לתקיעה תרועה דכתיב תרועה יתקעו ש"מ דחדא היא]: **ור' יהודה.** ההוא תתקעו ולא תריעו לסימנא בעלמא הוי להקהיל משום הכי סגיא בחדא. אבל למצוה [ועבודה חשיב] תקיעה תרועה ותקיעה חדא: [**אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום.** דכיון דחדא היא אין מפסיק ביניהן כלום: **אפי' רבנן.** והאי דקאמר ולא כלום לאו דוקא הוא אלא לאפוקי מדרבי יוחנן קאמר דכולי האי לא מפסיק קאמר פורתא מצי מפסיק כרבנן דאמרי דתרי הוו קמ"ל דלא מפסיק כלום וכר' יהודה: **ואימא הכי נמי.** דכדרבנן מצי לאוקומה: **א"כ מאי ולא כלום.** האי משמע דלא מפסיק כלל. אלמא משום דחדא הוון]: **הואיל והיחיד גומר בהם את ההלל.** ובשחיטת פסח גומר בהם את ההלל כדאמרינן [התם] במסכת פסחים לא הגיע לאהבתי מפני וכו' ש"מ שהיו גומרין [בהן] את ההלל:

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה ה:
כג ב מיי' שם הלכה ו:
כד ג מיי' פ"ג שם הלכה ד:
כה ד מיי' שם הלכה ו:
כו ה מיי' שם הלכה ה:
כז ו מיי' שם הלכה ג:
כח ז מיי' פ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה ג:
ח [מיי' פ"ג מהל' שופר הל' ו טוש"ע או"ח סי' תקפח סעי' ב]:
כט ט מיי' פ"ג מהלכות מגילה וחנוכה הלכה ו [וברב אלפס שבת פ"ב דף יא:]:

מסורת הש"ס

א) [ברכות כח: מנחות פח:], ב) סוכה נג:, ג) [תוספתא ספ"א ע"ש סוכה נא.], ד) סוכה נג:, ה) [תוספתא דסוכה פ"ד ה"ה], ו) [סוכה נג:], ז) סוכה נד. ר"ה לד:, ח) תענית כח: [תוספתא סוכה פ"ג ה"ב ע"ש מס' סופרים פ"כ ה"ט ע"ש], ט) [ר"ה לד.],

תורה אור השלם

1. וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה וְנָסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים קֵדְמָה: במדבר י ה
2. וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה שֵׁנִית וְנָסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים תֵּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקְעוּ לְמַסְעֵיהֶם: במדבר י ו
3. וּבְהַקְהִיל אֶת הַקָּהָל תִּתְקְעוּ וְלֹא תָרִיעוּ: במדבר י ז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שמונה כו' חשיב אותן במתני':

לעזי רש"י

קלמייל"ש [קלימיל"ש]. חלילים (כלי- נגינה).

מוסף רש"י

נר ישראל כן הוה. שקילסו שיפה השיבו (מנחות פח:). **מעשרים ואחת תקיעות.** בכל יום כדמפרש ואזיל, פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה ותרועה באמצע חשיב ליה תלת (סוכה נג:). **ועבדי כהנים היו.** על אוחזי כלי שיר בשעת שיר של קרבן קיימינן (סוכה נא.). **בית פגרים ובית ציפרא.** זה שם המשפחות (שם). **מעמאום היו.** זה שם מקומם (סוכה נא). **משיאין לכהונה.** ישראל מיוחסין היו שנשיהם אלמנות ובנותם ראויות לינשא לכהנים (שם). **לוים היו.** אבל ישראלים פסולין לכך (שם). **חדא היא.** מצוה אחת הן ומדא חשיב להו (סוכה נג:). **ההוא לפשוטה לפניה כו'.** מהכא ילפינן לה בר"ה (לד.) דכתיב ותקעתם והדר תרועה והדר כתיב תרועה יתקעו, כלומר אחר התרועה יתקעו (סוכה שם). **סימנא בעלמא הוא.** ההיא תקיעה שהיא להקהיל הקהל אינה אלא לסימן כשהיה משה רוצה לדבר אליהם ואינה מצוה (שם). **אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום.** לא היה מפסיק בינתים אלא כדי נשימה (שם). **מהו דתימא אפילו כרבנן.** ויכול להפסיק בינתים הפסקה מועטת, ומאי אין בין דקאמר שלא ימתין המתנה מרובה לאפוקי מדר' יוחנן (שם נד.). **תשע תקיעות.** האמורות בר"ה מן התורה, שלש למלכיות, תקיעה תרועה תקיעה, ושלש לזכרונות ושלש לשופרות, כדאמרינן בר"ה (לד.) והאי דעבדינן טפי משום ספיקא דתרועה הוא, דלא ידעינן אי גנוחי הוא אי ילולי הוא (סוכה נד.). **מאי ולא כלום.** משמע דאפילו הפסקה מועטת ליתא (שם). **שהיחיד גומר בהן את ההלל.** כלומר אפילו יחיד גומר בהן את ההלל, שכל אחד ואחד חייב לגמור בו את ההלל (תענית כח:).

שינויי נוסחאות

א] ל' ואישתקד (ש"מ), ב] גי' רש"י ורע"ב ומשיאין, ג] יתקעו למסעיהם ש"מ (ש"מ), ד] עבידו פלגא (ש"מ), ה] לתרועה ותקיעה ולא (ש"מ), ו] פשיטא דכרבי יהודה מהו (ש"מ), ז] בשנה החליל מכה וכו' (ש"מ), ח] שמונת ימי החג (ש"מ), ט] המזבח ולשון מכה והד"א (צ"ק), י] תיבת חילוק נמחק (ש"מ), יא] מהללים בנבלים (צ"ק), יב] באחד בשבת (ש"מ), יג] תרועה כו' אלמא (ש"מ), יד] ב' י"ח שעי ל"ק, בדפ"ר מיום שני, טו] מלאים ואיחר קיבוע (ש"מ), טז] ואם תפרש לפי' [תיבת כן נמחק] (ש"מ), יז] בס"י ר' יהודה אומר ליכא, יח] לתרועה ותקיעה ולא (ש"מ), יט] נ"ל לתרועה, כ] גי' נ"ק בתר תקיעה מספק ומשום הכי אסור כו', כא] נ"ל לתרועה, כב] מפסיקין התקיעות דאמרינן התם הראשונה היתה כדי לבטל כל"ל (ש"מ), כג] ר"ח דאיקרי מועד לימרו (ש"מ), כד] לאפסוקינהו דחזינהו שמברכין (ש"מ),

שיטה מקובצת

וקם ליה בדוכתיה. ורבי היה טועה במה ששכח קביעות ר"ה שעברה שהיה סובר שהיה אשתקד הקביעות ביום המולד ולפיכך היה תמה שחסר אותה השנה ג' ימים היאך נקבע ר"ה ביום המולד שהיה להקדים הקביעות קודם המולד ג' ימים וקשה דכיון דעבדינן ח' מלאים א"כ היה המולד של אשתקד בער"ה דאי אפשר להקדים המולד קודם הקביעות יותר מיום אחד ולכל היותר ביום שלפני ער"ה מי"ח ולמעלה היה המולד דאי קודם לי"ח של יום של לפני ער"ה היה מקדים סיהרא תרי יומי אלא ע"כ כך היה המעשה ובשנה של אשתקד היה המולד מגי"ח ולמעלה והקביעות לכל הפחות ביום ה' וא"כ שדא הכ"א תקפ"ט על גי"ח (על) [יעלה] יום ב' בט"ו שעות ותקפ"ט חלקים וכיון דקביעות דאשתקד היה ביום ה' א"כ קביעות דר"ה דהשתא ביום א' מפני הט' חסרים דעביד ובשביל חדש העיבור שהיה משלשים יום כדפי' לעיל וא"כ לא תמצא הלבנה בזמנו ביום הקביעות שהרי מתאחרת יום אחד וצ"ל (דהיינו) [דהוי] שפיר בזמנו כיון דאינו מתאחר רק יום אחד לפי שאין אנו חוששין מיום אחד כדאמר תלמודא לעיל וגם לפי מה שפי' בשם מורי הרמ"ר לא ניחא אפילו יהיה ביום שלפני ער"ה מו' שעות ולמעלה לא חשבינן מקדים סיהרא תרי יומי כיון שאינה נראית לבני בבל עד ר"ה וא"כ אפשר שהי' מולד של אשתקד בז' שעות והקביעות היה ביום ה' שדי הכ"א תקפ"ט על ג' ז' אכתי הוי המולד של שנה זו ביום ב' (כ"ד) [בז'] שעות ותקפ"ט והקביעות ביום א' אכתי [לא הוי] בזמנו ממש צ"ע ועוד קשה מדעבדינן אשתקד ח' מלאים א"כ היתה שנה [שלפניה] מעוברת וא"כ הוו להו ב' שנים מעוברות רצופות זו אצל זו וזו לא מצינו וצ"ע. תוס': **נר ישראל.** פירש הר"ר חיים דהוה משבח בלשון זה נר ישראל לפי שהאיר עיניו במולד הלבנה העשויה להאיר על הארץ וכן במנחות בפרק שתי מדות (פח:) דהוה קשה לרבי למצוא שבע מדות הלח במקדש ואמר לו ר' שמעון בנו חצי לוג היה שבו היה מחלק לכל נר ונר אמר ליה נר ישראל כך היה משום דקאי במילתיה דנר היה משבח אותו בלשון נר ישראל. הרא"ש ז"ל: **ובשנים עשר יום בשנה כו'.** אבל בשאר ימים לא היו מזמרים אלא בנבלים ומצלתים. תוס': **מעימעום היו משיאין לכהונה.** פירש"י והרגמ"ה שם מקום וחבירו בכריתות בפרק אמרו לו (טו.) אמר ר' עקיבא שאלתי את ר"ג ור' יהושע באטליז של עימעום וכו': **אין בין תקיעה וכו' כמאן כר' יהודה.** דחשיב תקיעה ותרועה ותקיעה חדא, ולכך אין להפסיק בהם וה"ה בתקיעה לרבנן, וא"כ אין להפסיק בין תרועה לשברים דמספקא לן דילמא גנוחי גנח וילולי יליל בהדי הדדי וכיון דחדא היא אין להפסיק בהו ויש שאין נזהרין בזה ואפשר דמפרשי ולא כלום שלא יפסיק בשהיה אבל אם עשאן בשתי נשימות לא מקרי הפסק. הרא"ש ז"ל: **שמונה עשר.** עיין בהר"ן בערבי פסחים:

עין משפט נר מצוה

ל א ב מיי׳ פ״ג מהלכות מגילה וחנוכה הלכה ו:

תורה אור השלם

1. הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם כְּלֵיל הִתְקַדֶּשׁ חָג וְשִׂמְחַת לֵבָב כַּהוֹלֵךְ בֶּחָלִיל לָבוֹא בְהַר יְיָ אֶל צוּר יִשְׂרָאֵל: ישעיה ל כט

2. וְאֶת הַסִּירוֹת וְאֶת הַיָּעִים וְאֶת הַמִּזְרָקוֹת וְאֵת כָּל הַכֵּלִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְיָ נְחֹשֶׁת מְמֹרָט: מלכים א ז מה

3. וְאֶת הַסִּירוֹת וְאֶת הַיָּעִים וְאֶת הַמִּזְלָגוֹת וְאֶת כָּל כְּלֵיהֶם עָשָׂה חוּרָם אָבִיו לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְבֵית יְיָ נְחֹשֶׁת מָרוּק: דברי הימים ב ד טז

4. וּכְפֹרֵי זָהָב עֶשְׂרִים לַאֲדַרְכֹנִים אָלֶף וּכְלֵי נְחֹשֶׁת מֻצְהָב טוֹבָה שְׁנַיִם חֲמוּדֹת כַּזָּהָב: עזרא ח כז

5. כֹּה אָמַר יְיָ אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְאַל יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ אַל יִתְהַלֵּל עָשִׁיר בְּעָשְׁרוֹ: ירמיה ט כב

שינויי נוסחאות

א] שירה לילה שאין מקודש לחג [נ״א: כליל התקדש חג המקודש לחג טעון שירה ושאין מקודש לחג אין טעון שירה כצ״ל] (ש״מ), ב] חנוכה דלאו הכי ולאו הכי וקאמרי׳ (ש״מ), ג] אומרים הלל על נס (ש״מ), ד] הלל התם כדתניא (ש״מ), ה] אחשורוש נינהו ולר״נ [תיבת אנן נמחק] (ש״מ), ו] בחליל וסיים באבוב (ש״מ), ז] חלק. ס״א דק של קנה מימות משה (ש״מ), ח] היה וקולו ערב צוה המלך וציפהו (ש״מ), ט] צילצל היה (ש״מ), י] היה ומימות משה היה והיה קולו (ש״מ), יא] הבשמים נפגמה ושלחו חכמים והביאו (ש״מ), יב] נ״א במקדש ראשון ונפגמו ולא עלתה להם ארוכה (ש״מ), יג] נ״ל מרוק, יד] מוזהב טובה שנים חמודות כזהב רב (ש״מ), טו] נ״ל כזהב, טז] תניא רשב״ג אומר שנים היו [ותיבות ר׳ נתן ואות י׳ נמחק] (ש״מ), יז] רשב״ג אומר שילוח (ש״מ), יח] תיבת לא נמחק, [בדפוסים אחרים הוגה הרדוולים היה במקדש מאי הרדוולים טבלא גודגדנא כצ״ל (ש״מ), יט] נ״ל עב (וכ״ה הגי׳ בערוך הערך הערלים). ובערוך ערך טבלא א׳ הגי׳ עבה, כ] כשהוא שוחק אומר היטב (ש״מ), כא] נחשת ממורט כצ״ל (ש״מ וכ״ה בצ״ק שתיבת נחשת היא תחילת דיבור שאח״ז), כב] שניים היו שני (ש״מ), כג] אולי נ״ל מסייע, כד] כמין כף (ש״מ), כה] הלכתא ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל כצ״ל (ש״מ), כו] נ״ק הד״א, כז] קרא בשלמה במלכים כתיב [תיבת בעלמא נמחק] (ש״מ), כח] נ״ל מרוק,

גמרא

כל יומא דחג חלוקין בקרבנותיהן דפסח אין חלוקין בקרבנותיהן שבת דחלוקה בקרבנותיה לימא לא איקרי מועד ראש חודש דאיקרי מועד לימא לא איקדיש בעשיית מלאכה דכתיב [1] [א] השיר יהיה לכם כליל התקדש חג לילה המקודש לחג טעון שירה א] ושאין מקודש לחג אין טעון שירה ראש השנה ויום הכיפורים דאיקרו מועד ואיקדוש בעשיית מלאכה לימא משום דר׳ אבהו [ב] דאמר רבי אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה רבש״ע מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בר״ה וביום הכפורים אמר להן [א] אפשר מלך יושב על כסא הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו וישראל אומרים שירה לפני והא חנוכה ב] דלא הכי ולא הכי וקאמר משום ניסא פורים דאיכא ניסא לימא [ג] אמר רבי יצחק לפי שאין אומרים ג] שירה על נס שבחוצה לארץ מתקיף לה רב נחמן בר יצחק והרי יציאת מצרים דנס שבחוצה לארץ הוא ואמרינן הלל ד] כדתניא עד שלא נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל הארצות לומר שירה משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל ארצות לומר שירה [ד] רב נחמן [ב] אמר קרייתה זו היא הלילא רבא אמר בשלמא התם הללו עבדי ה׳ ולא עבדי פרעה הכא הללו עבדי ה׳ ולא עבדי אחשורוש אכתי עבדי אחשורוש ה] אנן [ה] ולר״נ דאמר קרייתה זו היא הלילא התניא משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל ארצות לומר שירה כיון שגלו חזרו להיתירן הראשון: לא היה מכה באבוב של נחושת וכו׳: פתח בחליל ו] ומסיים באבוב א״ר פפא היינו חליל היינו אבוב ואמאי קרי ליה חליל דחלי קליה: ת״ר [ו] אבוב היה במקדש חלק ז] היה דק היה של קנה היה ומימות משה היה ח] צוה המלך וציפוהו זהב ולא היה קולו ערב נטלו את צפויו והיה קולו ערב כמות שהיה ט] צלצול היה במקדש של נחושת היה י] והיה קולו ערב ונפגם ושלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותקנוהו ולא היה קולו ערב נטלו את תיקונו והיה קולו ערב כמות שהיה ° מכתשת היתה במקדש של נחושת היתה ומימות משה היתה והיתה מפטמת את הבשמים יא] נתפגמה והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותיקנוה ולא היתה מפטמת כמו שהיתה נטלו את תיקונה והיתה מפטמת כמו שהיתה אלו שני כלים נשתיירו יב] ממקדש ראשון ונתפגמו ולא היה להם ארוכה ועליהם אמר דוד [2] נחושת ממורט [3] נחושת יג] (ממורק) ועליהם הוא אומר [4] וכלי נחשת יד] מוצהב שנים חמודות (מזהב) טו] רב ושמואל חד אמר כל אחד ואחד שקול כשנים של זהב וח״א שניהם שקולין כאחד של זהב תני רב יוסף שניהם שקולין כאחד של זהב תניא טז] ר׳ נתן אומר שניים היו שנאמר שנים אל תיקרי שנים אלא שניים תני רשב״ג יז] שילוח היה מקלח מים בכאיסר צוה המלך והרחיבוהו כדי שיתרבו מימיו ונתמעטו וחזרו ומיעטוהו והיה מקלח מים לקיים מה שנאמר [5] אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל גבור בגבורתו וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר הרדולים יח] לא היה במקדש מאי הרדולים אמר אביי טבלא גורגדנא מפני שקולו יט] ערב ומערבב את הנעימה: אמר רבא בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל מגריפה היתה במקדש

עשרה

רש״י

ימי החג חלוקין בקרבנותיהם. דפרי החג מתמעטין והולכין: ראש חדש איקרי מועד. דכתיב (איכה א) קרא עלי מועד ובפ״ד דמסכת תענית (דף כט.) תמוז דההוא שתא מלויי מליוה דכתיב קרא עלי מועד: השיר. הלל: מקודש. בעשיית מלאכה: קרייתה. קריאת המגילה: דחלי קליה. מתוק קולו לשמוע: חלק. קלוף: דק. טינב״ש. גילדו דקה: צלצל. שני כלים מכין זה ע״ג זה וקולם דק וקורין להן צנב״ש: מפטמת את הבשמים. שבה היו כותשין סממני הקטרת והיה קולה צלול ומפטמת הבשמים יפה ונותנת בהן ריח כדאמרי׳ בכריתות (דף ו:) כ] השוחק אומר היטב הדק הדק היטב שהקול יפה לבשמים: שני כלים. צלצל ומכתשת כא] נחושת: ממורט. דק שיכולין לקפלו: ממורק. קלל לוייסנ״ט: שניים. כב] שני צלצלים ושני מכתשות: בכאיסר. פי המעיין שהוא נובע שם רחב כאיסר: אל יתהלל חכם. שחכמתו אינה אלא מקלקלת לפי שכלי מקדש ראשון ע״פ הגבורה נעשו דכתיב (ד״ה א כח) הכל בכתב מיד ה׳ עלי השכיל כל מלאכת התבנית: הרדוולים טבלא גורגדנא. זוג ועינבל שקורים אישקליט״א: ומערבב את הנעימה. כשהיה קול זה כג] מסיים: מגריפה. שבה גורפין את דשן המזבח. ודי״ל והוא כד] כעין כף:

תוספות

אלא מנהג אלא ש״מ שברכו וכן משמע מהך דריש פ״ב דברכות (דף יד:) דקאמר רבא הילכתא כה] שמונה עשר ימים שהיחיד גומר בהן ההלל בין פרק לפרק פוסק באמצע הפרק אינו פוסק ימים שאין היחיד גומר בהן ההלל אפילו באמצע הפרק פוסק ואם אין מברכין עליו מאי הפסקה איכא בדבר ותו מפני רשות נמי יפסיק ועד כאן לא איבעיא ליה אלא מפני היראה ומפני הכבוד ולא דמי להאי דקאמר פרק לולב וערבה (סוכה דף מד:) אמנהגא לא מברכינן ה״מ טלטול דמנהג כמו ערבה אבל אקריאה דמנהג מברכין שפיר והא דקאמר התם בפ״ד דתענית (דף כח:) תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר פי׳ יחיד אין צריך להתחיל ואם התחיל גומר ובדילוג משמע דציבור חייבין היינו ממנהג בעלמא וק״ק רב דסבר לאפסוקינהו התניא הכא דציבור חייבין לקרותו וגם יחיד נמי גומר כשהתחיל ור״ח פי׳ יחיד לא יתחיל בברכה ואם התחיל בברכה גומר ומ״מ נקוט (דרבינו שמשון) [דר״ת] בידך דטוב לברך ליחיד נמי בתחילה דנהי דודאי אין מחוייב לאמרו מ״מ מאחר שמזקיק עצמו לכך אין זה ברכה לבטלה כמו שהנשים מברכות על נטילת לולב שאינו לבטלה אע״פ דפטורות מ״מ הם רשאות ליטלו ואין זה ברכה לבטלה. פסק: **אמרו** מלאכי השרת מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בר״ה וביום הכיפורים. אבל לא קאמר מפני מה אין אנו אומרים שירה משמע שמלאכי השרת אומרים שירה ולכך אומר ר״י דבר״ה וביום הכיפורים אין לדלג והחיות ישוררו וכרובים יפארו: (שייך למתני׳) **אין** פוחתין מכ״א תקיעות במקדש בכל יום. ומפרש בסוכה (דף נג:) שלשה לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר שהיו הלוים אומרים שירה בשעת נסכים והיה בו ג׳ פרקים לכל פרק תקעו והריעו ותקעו: (שייך למתני׳) כו] **ולא** מוסיפין על ששה. פירש״י לא איתפרש טעמא אין פוחתין מב׳ חלילים ולא מוסיפין על י״ב כנגד י״ב יום שחליל מכה: ז) **אין** פוחתין מי״ב לוים העומדין על הדוכן. בכל יום כשאומרים שירה שנים לנבלים וט׳ כינורות וצלצל הרי י״ב ושתי חצוצרות כהנים תוקעים בהן ולא לוים והכי תנן פרק בתרא דתמיד (דף לג:) ושני כהנים עומדים על שולחן החלבים וב׳ חצוצרות בידם ולא חש התם למתני כינורים וחלילים לפי שלא היו בכהנים אלא בלוים וק״ק דקתני התם והקיש בן ארזא בצלצל ותירץ דחדא מינייהו נקט: **ועליהם** אמר דוד נחושת ממורט. ח) פ״ה על נחושת שמוליא בהם מיהו קשה דהאי קרא כז] בעלמא במלכים דכתיב נחשת ממורט ובדברי הימים (ב ד) כתיב נחשת מרוק ומאי קאמר ועליהם אמר דוד ונראה לר״י דה״ג ועליהם אמר קרא נחשת ממורט נחושת (ממורק) כח]: **הרדוולים** בסמ״ך גרים רש״י ונראה לר׳ הרדוולים במ״ס וכן יש בבראשית רבה ערדולין בעיר ומדינה נהפכה פירוש ערדולין כמו הרדוולין והם מיני כלי זמר מ״ס מתחלפת בנו״ן הרדוולים זהו תרגום של עוגב: **מגריפה** היתה במקדש. פי׳ בקונטרס שגורפין בה הדשן וקשה דהא היתה כלי זמר אלא נראה לפרש דשני מיני מגריפות היו אחת לדשן ואחת של שיר:

לא

מסורת הש״ס

א) [פסחים לה:], ב) ר״ה לב:, ג) מגילה יד. ע״ש, ד) [מגילה יד.], ה) [ע״ש היטב], ו) [תוספתא פ״ב ה״ג], ז) ד״ה זה שייך למתני׳ בדף יג ע״ב, ח) עי׳ ל״ק,

גליון הש״ס

גמ׳ מכתשת. ע׳ שבועות דף יא ע״א תוס׳ ד״ה מכל מקום קשיא:

לעזי רש״י

טינבי״ש. דק, רזה. צנב״ש [צינבי״ש]. צלצלים, פעמונים. לוישנ״ט. מבהיק. אישקיליט״א. פעמון קטן. וודי״ל [ודי״ל]. יעה, מגרפה.

מוסף רש״י

חלוקין בקרבנותיהן. וכל אחד ואחד כחג בפני עצמו דמי (תענית כח:). השיר יהיה לכם. ביום שתגאלו מן הגלות, כליל התקדש חג. כמו שאתם נוהגים לשורר בליל התקדש חג, ואין לך לילי חג להטעין שירה חוץ מלילי פסחים על אכילתו (פסחים צה:). ולא עבדי פרעה. שהרי לחירות יצאו (מגילה יד.). עבדי אחשורוש אנן. דלא נגאלו אלא מן המיתה (שם). לא הוכשרו כל ארצות לומר שירה. על נס המאורע להם (שם).

רבינו גרשום

[חלוקין קרבנות. פרי החג]: שבת דחלוקין קרבנותיו. משאר ימי השבוע לימא הלל: [ר״ח דאיקרי מועד. ליגמר ביה הלל בגמרא במסכת שבועות [דף י ע״א] קרא עלי מועד. תמוז דההוא שתא עבורי עברוה: טעון שירה. הלל: דלא הכי ולא הכי. לא חלוק בקרבנות ולא מקודש לחג ולא אסור בעשיית מלאכה]: חזרו להתירן הראשון. לומר שירה אפי׳ בחוצה לארץ [מקרא מגילה]: צלצול. קורין צנבול [צימבש] והן כעין [ב׳] גלילי נחושת ומכין זה בזה: מפטמת את הבשמים. נותנת ריח טוב בבשמים: שנשתיירו ממקדש ראשון. מן המשכן: ממורט. צהוב הרבה: ממורק. חלק הרבה ואף בימי עזרא היו ועליהן אמר כו׳: [שניים היו. ב׳ מכתשות וב׳ צלצלים]: הרדויילים. טבלא: גודגנא. קלוקטא אורגדו בלע״ז. [של אותו מין]: ומערבב את הנעימה. של שיר: מגריפה. כלי שבו חותין את האפר מן המזבח:

שיטה מקובצת

ותקנוה ולא היתה מפטמת. הקשה הר״ר אלחנן היאך תקנוה והא אמרינן בזבחים (פח.) דכלי שרת שנפגמו אין מתקנין אותן ומכתשת כלי שרת היתה כדאיתא בפ״ק דשבועות (יא.) וי״ל מה שאין מתקנין היינו משום דאין עניות במקום עשירות ומתקנים חדשים אבל הכא שלא היו מוצאין חדשה טובה כמותה הוצרכו לתקנה. הרא״ש ז״ל: **ועליהם אמר דוד וכו׳.** תימה מאי קאמר עליהם אמר דוד הא כתיב האי קרא בכלים שעשה שלמה דבמלכים כתיב נחשת ממורט ובדברי הימים כתיב נחשת מרוק ונראה דגרסי׳ ועליהם אמר הכתוב והכי נמי תניא בתוספתא (פ״ב ה״ג) כלומר שלמה עשה כלים כמותם פי׳ ועליהם ועל כיוצא בהם. הרא״ש ז״ל: **תוס׳ (בע״א)** ד״ה י״ח ימים וכו׳ ור״ח פי׳ וכו׳ גומר. והשתא ציבור מברכים בר״ח ובשאר ימים של פסח והיינו ממנהגא אבל יחיד לא אשכחן שום חיוב עליו ולא מנהג וא״כ אין לברך: ד״ה **אמרו מלאכי השרת** וכו׳ וקרובים **יפארו.** דאל״כ למה אנו אומרים והאופנים וחיות הקודש כו׳ משבחין ואומרים ובטריוש אומרים והחיות ישוררו בר״ה ויה״כ: **ד״ה מגריפה.** נ״ב וכתב ר״י בגליון דכפי׳ רש״י משמע במס׳ תמיד (פ״ה מ״ו) דתנן מגריפה שלשה דברים משמשת:

מסורת הש"ס

א) סוכה נ: נא. [תענית כז. ע"ז מז.], ב) [עי' תוס' ר"ה ל: ד"ה ונתקלקלו], ג) (חולין קכ), ד) ברכות לה. [לקמן יב.], ה) חולין קכ:, ו) [תהלים ל],

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ג:
לב ב מיי' פ"ב מהל' איסורי ביאה הלכה יא טוש"ע אה"ע סימן ג סעיף ב:
לג ג מיי' פ"ג מהלכות כלי מקדש הלכ' ב:
לד ד מיי' פ"ד מהל' בכורים הלכה א ויז:
לה ה מיי' [פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב כל"ן (פ"ו מהלכות תמידין הלכה ה)]:
לו ו מיי' פ"ב מהלכות בכורים הלכה ד:

גמרא

עשרה נקבים היו בה כל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר במתניתא תנא היא אמה [א] וגבוה אמה וקתא יוצא הימנה ועשרה נקבים היו בה כל אחד מוציא מאה מיני זמר נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר אמר רב נחמן בר יצחק וסימניך מתניתא גוזמא: ועבדי כהנים היו כו': לימא בהא קמיפלגי דמ"ד עבדים היו קסבר [א]עיקר שירה [א]בפה וכלי לבסומי קלא [ב] הוא דעבידא ומ"ד לוים היו קסבר עיקר שירה בכלי ותסברא רבי יוסי מאי קסבר אי קסבר עיקר שירה בפה [ג] עבדים סגיא אי קסבר עיקר שירה בכלי לוים בעינן לעולם קסבר עיקר שירה בפה והכא במעלין מדוכן ליוחסין ולמעשרות קמיפלגי מ"ד עבדים היו קסבר אין מעלין מדוכן לא ליוחסין ולא למעשרות מ"ד לוים היו [ב]קסבר מעלין מדוכן בין ליוחסין בין למעשרות [ד] ולמ"ד ישראלים היו קסבר מעלין מדוכן ליוחסין ולא למעשרות: תנו רבנן [ג]השיר מעכב את הקרבן דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אינו מעכב מ"ט דר' מאיר [ה] דאמר קרא [1]ואתנה את הלוים נתונים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל [ו] ולכפר על בני ישראל מה כפרה מעכבת אף שירה מעכבת ורבנן ההוא לאידך דר' אלעזר דאמר ר"א מה כפרה ביום אף [ז] שירה ביום: אמר רב יהודה אמר שמואל [ג]מנין לעיקר שירה מן התורה שנאמר [2]ושרת בשם ה' אלהיו איזהו שירות שבשם הוי אומר זה שירה ואימא נשיאות כפים מדכתיב [3]לשרתו ולברך [ח] בשמו מכלל דברכת כהנים לאו שירות היא רב מתנה אמר מהכא [4]תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב איזו היא עבודה שבשמחה ובטוב לבב הוי אומר זה שירה ואימא דברי תורה דכתיב [5]פקודי ה' ישרים משמחי לב משמחי לב איקרי טוב לא איקרי ואימא בכורים דכתיב [6]ושמחת בכל הטוב טוב איקרי טוב לבב לא איקרי א"ר מתנה מנין לביכורים [ד]שטעונין [ג]שירה אתיא טוב טוב מהכא איני [ז]והא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן [ה]מנין שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר [7]ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים במה משמח מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין משכחת לה [ח]כדתני [ט] ר' יוסי פרי [י] אתה מביא [ו]ואי אתה מביא משקין הביא ענבים ודרכן מנין ת"ל תביא: חזקיה אמר מהכא [8]וכנניהו שר הלוים [יא] [יב] (ישור) במשא כי מבין הוא אל תיקרי [יג] (ישור) אלא ישיר בלווטי א"ר יוחנן מהכא [9]לעבוד עבודת עבודה איזהו עבודה שצריכה עבודה הוי אומר זו שירה רבי יצחק אמר מהכא [10]שאו זמרה ותנו תוף כנור נעים עם נבל ר"נ בר יצחק אמר מהכא [יד] ([11]הם) ישאו קולם ירונו בגאון ה' צהלו מים: ותנא מייתי לה מהכא [12]ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו ממשמע שנאמר בכתף איני יודע שישאו מה ת"ל ישאו אין ישאו אלא לשון שירה וכן הוא אומר שאו זמרה ותנו תוף ואומר ישאו קולם ירונו וגו' חנניא בן אחי רבי יהושע אמר מהכא [13]משה ידבר והאלהים יעננו בקול
על

רש"י

עשרה נקבים היו בה. ובכל נקב היה קנה אחד ובכל קנה וקנה היו בו י' נקבים ובכל נקב ונקב של קנה [טו] הוציא מין זמר נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר [טז]: וסימניך. שלא תטעה מי אמר מאה מי אמר אלף: מתניתא גוזמא. דרך משניות לשנות גוזמא כגון הנך דאמר בשחיטת חולין בפרק גיד הנשה (דף צ:): רבי יוסי. דאמר ישראלים מיוחסים היו מאי קסבר אלא דכ"ע עיקר שירה בפה: בין למעשרות. דמחזקינן ליה בחזקת לוי: ואתנה את הלוים. ולוים משוררים הם: שבשם. שמזכירין בו שם שמים [א]: אין אדם שר שירה אלא מתוך שמחה וטוב לבב דכתיב (ישעיה סה) הנה עבדי ירונו מטוב לב: אימא ביכורים. וה"ק קרא תחת אשר לא הבאת ביכורים: מנין לביכורים שטעונין שירה. שאומרים ארוממך ה' כי דליתני [ו] כדתנן במס' ביכורים (פ"ג מ"ד): טוב טוב. כתיב הכא בכל הטוב וכתיב בשירה (דברים כח) בשמחה ובטוב לבב: פרי. בביכורים כתיב (שם כו) מראשית [יז] פרי: הביא ענבים. לעזרה לביכורים ודרכן מנין שיצא ת"ל אשר תביא מארצך מ"מ: [יח] (ישור במשא) חזקיה אמר מהכא. אשכחן שירת לוים מן התורה ישור במשא [יט] נשיאות קול בשיר: בלווטי. שם חכם: שירה. צריך עבודת קרבן שאינו נאמר אלא על היין של נסכי קרבן כדכתיב (במדבר י) ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם: צהלו מים. יצהלו בשיר בית המקדש יותר מצהלת ים סוף: מייתי לה מהכא. לעיקר שירה מן התורה:
על

תוספות

לא דכ"ע עיקר שירה בפה. קשה בפרק החליל (סוכה נא.) קאמר דאי עיקר שירה בפה אין שיר של קרבן נמי דחי שבת וי"ט לעשותו בכלי וא"כ מתני' דקתני י"ב ימים החליל מכה מני וי"ל דודאי תנאי דמתניתין אית להו עיקר שירה בפה אבל איכא תנא דרבי יוסי בר יהודה התם דאמר דשיר בכלי [כ] (דקרבן) דחי שבת וי"ט ואתי [כא] רישא כוותיה: השיר מעכב הקרבן. קשה דהא השיר בשעת ניסוך והניסוך אין מעכבת הקרבן דאדם מביא זבחו היום ונסכים [כב] מכאן עד ארבעה ימים (מנחות דף טו:) ונראה לפרש שיר מעכב את הקרבן היינו ניסוך שאם אין שירה אין ניסוך: משמח לב איקרי טוב לא איקרי. וא"ת והכתיב (משלי ד) לקח טוב נתתי לכם (תהלים קיט) טוב לי תורת פיך וי"ל דה"ק משמח לב איקרי טוב [כג] שסמוך (ללב) לשמחה ומשמעותו לשון שמחה א"נ טוב הסמוך ללב לא איקרי וא"ת והא כתיב (רות ג) וייטב לבו ופירש"י שיש במדרש וייטב לבו בתלמוד תורה וה"נ דרשינן שבת (דף סג.) ויטיבך לבך על תלמוד תורה וי"ל דלא כתיבי בהדיא ולפ"ז לא הוי אתי שפיר הא דמקשה ואימא ביכורים דהא טוב סמוך ללב לא איקרו וי"ל דה"נ משני דבעינן טוב הסמוך ללב ומיהו כיון דהיה יודע דבעינן טוב הסמוך ללב מעיקרא שוב לא צריך להקשות עוד מביכורים ולשון ראשון עיקר: מנין לביכורים שטעונין שירה. פרש"י [כד] (דתנא) שהיו טעונין שירה [כדתנן במס' ביכורים (פ"ג מ"ד) החליל (היה) מכה לפניהם [כו'] [כה] והא דפריך איני והא אמר ר' שמואל בר נחמני ומקשה [כו] לרבי שמואל בר נחמני אך יש תימה אמאי לא מקשה ליה בהדיא מן המשנה וי"ל שהש"ס לא הביא המשנה דזרעים וגם מילתיה דר' שמואל בר נחמני לא אייתי ליה הש"ס אלא אגב גררא הלכך לא פריך אלא הכי ולרבי נראה שסיר המשנה [כז] על ביכורים אינו עיקר השיר כ"א לשמחה בעלמא הלכך לא פריך מינה לר' שמואל בר נחמני ולא כפירש"י ויש תימה דלא איירי המשנה בעיקר שיר כלל ועוד הקשה ר' אלחנן היכי מוקי לה למשנת ביכורים הכא בהביא ענבים ודרכן דהא בכל הביכורים איירי בתאנים וחטין וכל ז' המינין [כח] ואין לפרש דה"ק שאם הביא ענבים בביכורים ודרכן לאחר כך שלא תפקע מהם קדושת הביכורים אע"ג דכתיב בקרא פרי דהתם תניא בחולין פרק העור והרוטב (דף קכ:) אין מביאין ביכורים משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים אלמא שהמשקה מהם חשוב לביכורים אלא דיש לפרש הביא ענבים ודרכם פי' הפריש ענבים ודרכם מנין שכשרים לביכורים ת"ל תביא והא דתניא אין מביאין ביכורים משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים דמשמע לכתחילה מביאין יש לפרשו בדיעבד [כט] דהא קרא כתיב שאומרים שיר על ביכורים והיכי כתב קרא בדיעבד ונראה לפרש דמיירי לכתחלה וה"פ הביא ענבים ודרכן מנין שיביאם לכתחילה ת"ל תביא דמשמע לכתחילה ומשנת ביכורים נמי אתיא שפיר דמיירי במשקין היוצאין מזיתים וענבים שאומרים עליהם שירה לכתחילה ואיידי דתקנו עליהם שירה תקנו נמי בכל הביכורים של ז' המינים ולא קשיא מידי מכל מה שהקשיתי לעיל וצ"ע בירושלמי: אל תיקרי [ל] ישור אלא ישיר. תימה דכמה קראי איכא בדברי הימים (א טו) בני פלוני משוררים וי"ל דבעי לאשכוחי דשירה מן התורה לכך דייק ליה מהך קרא דכתיב ישור במשא וכתיב עבודת משא אי נמי מפיק מקראי שהיא עבודה וזר חייב עליה מיתה:
מהכא

תורה אור השלם

1. וָאֶתְּנָה אֶת הַלְוִיִּם נְתֻנִים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף בְּגֶשֶׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֹּדֶשׁ: במדבר ח יט
2. וְשֵׁרֵת בְּשֵׁם יְיָ אֱלֹהָיו כְּכָל אֶחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי יְיָ: דברים יח ז
3. בָּעֵת הַהִוא הִבְדִּיל יְיָ אֶת שֵׁבֶט הַלֵּוִי לָשֵׂאת אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְיָ לַעֲמֹד לִפְנֵי יְיָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בִּשְׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: דברים י ח
4. תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל: דברים כח מז
5. פִּקּוּדֵי יְיָ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב מִצְוַת יְיָ בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם: תהלים יט ט
6. וְשָׂמַחְתָּ בְכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אַתָּה וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ: דברים כו יא
7. וַתֹּאמֶר לָהֶם הַגֶּפֶן הֶחֳדַלְתִּי אֶת תִּירוֹשִׁי הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים וְהָלַכְתִּי לָנוּעַ עַל הָעֵצִים: שופטים ט יג
8. וּכְנַנְיָהוּ שַׂר הַלְוִיִּם בְּמַשָּׂא יָסֹר בַּמַּשָּׂא כִּי מֵבִין הוּא: דברי הימים א טו כב
9. מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל הַבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה וַעֲבֹדַת מַשָּׂא בְּאֹהֶל מוֹעֵד: במדבר ד מז
10. שְׂאוּ זִמְרָה וּתְנוּ תֹף כִּנּוֹר נָעִים עִם נָבֶל: תהלים פא ג
11. הֵמָּה יִשְׂאוּ קוֹלָם יָרֹנּוּ בִּגְאוֹן יְיָ צָהֲלוּ מִיָּם: ישעיה כד יד
12. וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן כִּי עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ: במדבר ז ט
13. וַיְהִי קוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְחָזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל: שמות יט יט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שבשם כו' שמים הס"ד ואח"כ מ"ה זו שירה אין אדם:

מוסף רש"י

במעלין מדוכן ליוחסין ולמעשרות. הרואהו עומד על הדוכן עם הלוים, אין צריך לבדוק אחריו לא להשיאו מיוחסת ולא לתת לו מעשר ראשון, דודאי לוי הוא, שמפני דבר זה לא הרגילו להעמיד שם כי אם לוים כדי שלא יטעו בהם בני אדם להחזיקם כלוים ואינם לוים (סוכה נא.). אין מעלין מדוכן לא ליוחסין וכו'. אין סומכין על הדוכן מלבדוק אחריו להעלותן ליוחסין, הלכך לא נזהרו על כך (שם). מעלין מדוכן ליוחסין. שמפני דבר זה לא הרגילו להעמיד שם עבדים, ולא למעשרות. שלא נזהרו מלהעמיד שם ישראל (שם). שאין אומרים שירה. שאין אומרים הלוים שיר של קרבן במקדש, אלא על היין. כשמנסכין נסכי מזבח (ברכות לה.). פרי אתה מביא. מראשית כל פרי (חולין קכ:). ת"ל תביא. אשר תביא מארצך, דהוה ליה למכתב אשר מארצך (שם).

שינויי נוסחאות

א] אמה וגמדא אמה [תיבת וגבוה נמחק] (ש"מ), ב] קלא בעלמא הוא ומ"ד [תיבת דעבידא נמחק] (ש"מ), ג] בפה בעבדים (ש"מ), ד] למעשרות ומאן דאמר ישראלים (ש"מ), ה] א"ר אלעזר כצ"ל וכ"ה בילקוט וזהו תבין מה דקאמר בסמוך לקמן ורבנן ההוא לאידך דרבי אלעזר כו', ו] ישראל וגו' ולכפר (ש"מ), ז] אף שיר ביום כצ"ל. (ש"מ), ח] לשרתו ולברך בשם ה' (דברים כא, ה) [וכ"ב ובקלת ס"י כתוב לשרתו ולברך בשמו כבעמוד] (ש"מ), ט] בדפו"ר רב יוסף (וכ"ה בילקוט פ' לו ופ' תבא), י] פרי פרי אתה (ש"מ), יא] שר הלוים במשא יסר כי מבין הוא אל תקרי יסר אלא ישיר בלוטי א"ר יוחנן (ש"מ), יב] במשא יסור, יג] יסור, יד] צ"ל המה, טו] של קנה מוציא כמין זמר כצ"ל (ש"מ), טז] (נוסף דיבור) וגמדא. גבוהה: (ש"מ), יז] מראשית כל פרי (ש"מ), יח] תיבות ישור במשא נמחק (ש"מ), יט] במשא בנשיאות קול (ש"מ), כ] נ"א ושיר של קרבן דחי כו' (צ"ק), כא] נ"א מתני' עיין צ"ק, כב] ונסכים אפילו מכאן עד (ש"מ), כג] עי' הגהות צ"ק, כד] פירש"י דתנן שהיו (ש"מ), כה] לפניהם כו' ארוממך וגו' והא (ש"מ), כו] צ"ל מקשה, כז] בדפו"ר של ביכורים, כח] נ"א ועוד רבי יוסי גופיה היכי קאמר ואין לפרש דה"ק (צ"ק), כט] בדיעבד וליתא דהא קרא כתיב דאומרים שירה (ש"מ), ל] תקרי יסר אלא ישיר [תיבת ישור נמחק] (ש"מ),

רבינו גרשום

עשר נקבים היו בה. בקתה שחלולה היתה כולה: מתניתא גוזמא. המשנה החיצונה מוטעית לעולם: עיקר שירה בפה. (מה) [השיר] שהלוים אומרים בפיהם הוא עיקר שירה: [ותסברא ר' יוסי. דאמר דישראלים היו מאי קסבר כו']: מעלין מדוכן בין ליוחסין בין למעשרות ומאן דחזי להו דקיימי בין לוים לא דייק אי בכלי מזמרין אי בפה ומעלין ליוחסין ומחלקין להם מעשרות: מעלין מדוכן ליוחסין. משום הכי בעינן משיאין לכהונה: אבל לא למעשרות משום הכי לא בעינן לוים: [לעבוד את עבודת בני ישראל באהל מועד ולכפר] מה כפרה. דכהנים דהיינו מתן דמים מעכבת אף עבודת הלוים דהיינו השירה מעכבת: ורבנן. להכי איתקוש עבודה דלוים לכפרה דכהנים דמה כפרה ביום דכתיב ביום צוותו: [שירות] שבשם. שמזכיר בה את השם: זה שירה. אזכרות שבמזמורים: ואימא נשיאות כפים. דכהנים שיש בה הזכרות השם ופשטיה דהאי קרא בכהנים כתיב דגמרינן מיניה בזמן שי"ט סמוך לשבת בין מלפניה בין לאחריה היו כל המשמרות שוין בחילוק לחם הפנים שנאמר וכי יבא הלוי מאחד שעריך מאי שעריך בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד. וכתיב חלק כחלק יאכלו: [הוי אומר זו שירה דכתיב עבדי ירונו מטוב לב]: טוב לבב לא איקרי. לא תורה ולא ביכורים: [אתיא טוב טוב. כתיב בשירה ובטוב לבב. ובביכורים בכל הטוב: מנין שאין אומרים. לוים שירה] אלא על היין בשעת ניסוך היין [שנאמר ותאמר להם הגפן וגו']: משכחת לה. אפי' לר' יונתן דאומר שירה על הביכורים: כדתני רב יוסף מנין שאם הביא ענבים [בכורים] לירושלים ודרכן קודם ביאתו לעזרה מנין שטעון הבאה אותו יין ת"ל תביא לרבות: ישור במשא. הוי לשון שררה: [בילווטי. שם חכם: איזוהי עבודה שצריכה עבודה] הוי אומר [זה] שירה. שהלוים אומרים בפה ואחרים עובדים להם בכלי שיר ומסייעין להם: ואיכא דאמרי שצריכה עבודה דאין אומרים שירה אלא בשעת עבודה:

שיטה מקובצת

קסבר מעלין מדוכן וכו'. וא"ת ולא יעלו מדוכן ליוחסין ולמעשרות ויעלו עבדים לדוכן וי"ל דה"ק גזירה שמא יבא להעלות ליוחסין ולמעשרות. הרא"ש ז"ל בתוספותיו: השיר מעכב את הקרבן. וא"ת והלא השיר אינו בא אלא על הנסכין כדאמרינן לקמן דאין אומרים שירה אלא על היין, ואמרי' בפ' הקומץ רבה [זוטא] (מנחות טו.) דאפילו לרבי מאיר אדם מביא זבחו היום ונסכיו לאחר כמה ימים וכיון דאין ניסוך אין שיר ואפילו הכי לא מעכב, וי"ל דהא דקאמר דשיר מעכב היינו כשהביא הנסכים עם הקרבן אבל כשלא הביאם עם הקרבן לא שייך עיכוב בשיר. הרא"ש ז"ל בתוספותיו: השיר מעכב את הקרבן דברי ר' מאיר. הא דאמרינן בפ' בתרא דתענית (כז.) כהנים לוים וישראלים מעכבין את הקרבן תניא ר"ש אומר כהנים לוים וישראלים וכלי שיר וכלי שרת מעכבין את הקרבן במאי קמיפלגי רבנן סברי עיקר שירה בפה ורבי שמעון סבר עיקר שירה בכלי אלמא לדברי הכל השיר מעכב איכא למימר דסבירא ליה כר' מאיר, אי נמי הא דקאמר מעכבין היינו שצריך לעשות כן מן התורה אבל כפרה לא מעכבי, וכן מסתבר דישראל לא מעכבי כפרה דתשמרו להקריב לי כתיב וצריכין שיעמדו ישראל על קרבנם אבל אי ליתנהו שם לא מעכבי כפרה. הרא"ש ז"ל בתוספותיו: אף שיר ביום כצ"ל. אף שיר ביום פי' כשמביא נסכים ביום אבל אם הביא נסכים בלילה לא יאמר שיר, וכן לר"מ לא מעכבי אם לא הביא הנסכים עם הזבח כדפרשית. הרא"ש ז"ל בתוספותיו: מדכתיב לשרתו ולברך. הקשה הר"ר אלחנן דהכא מרבינן מושרת לוים לשיר ובספרי (פ' שופטים יח, ז) דריש ושרת פרט ללוים שאין ראויין לשירות וי"ל דהכא מרבינן מבשם כדקאמר איזהו שירות שהוא בשם והדר דריש מושרת ועיקר שירות אינו בלוים. הרא"ש ז"ל בתוספותיו: הביא ענבים ודרכן מנין. אין לפרש הביא ענבים בכורים ודרכן אח"כ לא פקע מהן בכורים אע"ג דכתיב בקרא פרי, דהא תנן בפ' י"א דתרומות (מ"ג) אין מביאין בכורים משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים, אלמא מביאין מהן משקה, והא דקאמר הכא ואי אתה מביא משקה היינו לכתחלה אין לדרכן, הביא ענבים ודרכן מנין כלומר הפריש ענבים לשם בכורים ודרכן מנין שיביא מהן המשקה, ובשילהי מסכת חלה (פ"ד מי"א) תנן יוסף הכהן הביא בכורים יין ושמן ולא קבלו ממנו וקאמר עלה בירושלמי (שם ה"ח) תמן תנינן אין מביאין בכורים משקה ר' אילא בשם ר' אלעזר (תני) [כיני מתני'] אין עושין בכורים משקה ואפי' משזכו בהן הבעלים והתנן דרך בכורים להביאן משקה מנין שיביא ת"ל תביא, תמן כשלקטן בשעה ראשונה על מנת כן ברם הכא בשלא לקטן בשעה ראשונה על מנת כן, ויראה לי לפי הירושלמי דאם לקטן על מנת לדרכן ולהביא יין בהא נמי אמרינן פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה ואם דרכן מביא משקה אבל אם לא לקטן לכך ודרכן אין מקבלין ממנו ולהכי לא קבלו מיוסף הכהן עכ"ל הרא"ש ז"ל בתוספותיו: תוס' ד"ה מניין לביכורים. וז"ל הרא"ש ז"ל מנין לביכורים שטעונים פרש"י דתנן החליל מכה וכו' הגיעו לעזרה דברו הלוים וכו', וליתא אלא אין שיר דהכא היינו בשעת תנופה שהיא עבודה בבכורים, ודהתם היינו מיד כשהגיעו לעזרה ע"כ: ד"ה אל תקרי וכו'. נ"ב וז"ל הרא"ש ז"ל תימה אמאי מייתי הנך אמוראי קראי סתומים וצריך לפרשם ולא מייתי כמה מקראות [דכתיבי] בדברי הימים פלוני משורר פלוני משוררים, וי"ל שמחזירים להביא מקראות להוכיח שהשיר הוא מן התורה ומייתי קרא דכתי' בהו לשון משא ומצינו בתורה דכתי' לעבוד עבודת משא ע"כ: